

Viggo Hørups grundlovstale

Taler

Viggo Hørup
Redaktør af Politiken

Dato

5. juni 1896

Sted

Fredskoven på Langeland

Agrarerne har i Odense vedtaget en Resolution, hvorefter Venstremænd kan stemme paa Højremænd og Højremænd paa Venstremænd ved politiske Valg, uden at det angriber eller paavirker deres politiske Overbevisning. Det er en udmærket Resolution, som vil gøre det politiske Liv bekvemmere og lettere at leve for os Alle. Ogsaa tidligere er det hændt baade i Højre og Venstre, at Medlemmer har svigtet deres Parti og ved afgørende Lejligheder er løbet over til Fjenden. Selv i Krigen har man sét Eksempler paa Sligt. Man plejer at skyde den, der i Krigstid antræffes under en saadan Bevægelse. Saa strængt gaar det ikke til i Politik, skønt det aabenbart mægtigt vilde styrke Partiforholdene, om det gjorde. Men det har dog hidtil varet forbundet med visse Skrupler og Anfægtelser. Den, der løb over, har ikke betragtet sig selv ganske som den samme Mand, før og efter at han løb. Er man imidlertid Agrar, falder alle disse Betænkeligheder bort. En Agrar er netop den samme Mand, den samme Overbevisnings Mand, den samme Kraft- og Kærnekarl, enten han fægter i sit eget Partis Rækker eller i Modpartiets. Denne Resolution blev vedtaget uden Afstemning, ved Akklamation, det vil sige ved et enstemmigt Folkeraab, hvoraf man uden Tvivl tør slutte, at den tilfredsstillende en virkelig Folketrang i den agrariske Hær. Hr. Lars Dinesen har attesteret, at dette er den forstandigste Resolution, Agrarerne endnu har vedtaget, jeg tror, at han dommer strængt, men ikke uretfærdigt om Agrarernes hidtidige Forstand.

Det er Skade, at den Resolution ikke var vedtaget ved Akklamation, inden vore Overløbere smæltede sammen med Højre om Forliget. Den vilde have sparet dem mange Udflugter, enkelte Løgne og en stor Del Skarpsindighed. Nu véd De, at den Sag maatte bygges paa Forskellen mellem de to Ord godkende og anerkende. Det er en meget fin Forskel, som det danske Sprog næppe før har været opmærksom paa; men det er alligevel paa den, at det Hele beror. Dersom Overløberne havde godkendt Provisorierne, indrømmer de, at det havde været en Skarns Gærning og at de vanskelig kunde have værget sig mod Bebrejdelsen

for at have forraadt deres Parti, deres Vælgere og Forfatningen. Men de faldt ikke i den Fristelse, de nøjedes med at anerkende dem. Det vil sige, de gjorde dem lovlige, optog Fæstningen paa Finansloven og indlemmede den i en Hærlov, for at der ikke skulde vare Tvivl om Meningen, og de vedtog en Rigsdagsbeslutning, hvorefter det næste Provisorium ikke maa komme i April og Maj, men først i Juni. Herved naaede de deres Maal og vedblev dog at være Hædersmænd. Men hvis Agrarernes Resolution var traadt i kraft allerede den Gang, kunde de ogsaa have godkendt Provisorierne og alligevel været Hædersmænd, og vi havde da faaet at vide, hvad Andet og Mere de vilde have gjort, naar de skulde have godkendt dem, end de allerede gjorde, da de anerkendte dem, noget, som vist nu desværre for bestandig vil blive en Gaade.

Disse Hædersmand paastaar nu, at Venstre ogsaa har anerkendt Forliget. De har et naturligt Ønske om at dele den Hæder, de har vundet, med nogle Flere. Men der er slet Ingen, der har anerkendt Forliget, ikke en Gang de, der har lavet det. Simpelthen fordi der ingen Lejlighed har været. Om Forligets Love er der ikke Tale. Love haandhæver man, hvis man er sat til at haandhæve dem, og, hvis man ikke er sat saa højt, adlyder man dem, men Love skal ikke anerkendes, det er de hævet over. Anderledes med Rigsdagsbeslutningen; men den er ikke anerkendt. Naar vi kommer til den næste Konflikt og det næste Provisorium og Højre da udsteder Provisoriet, ikke som det plejer at ske, den 1ste April, men venter til den 1ste Juni, saa har Højre anerkendt Forliget. Og det gør de nok. Selv en Forbryder under man en Frist for Henrettelsen, hvorfor skulde man da ikke unde Grundloven de stakkels to Maaneder, inden man ekspederer den? Saa stort Jag har det da heller ikke. Og naar Overløberne, efterat have set Datoen efter, attesterer, at Provisoriet er i Orden og siger Tak til, saa har Overløberne anerkendt Forliget. Og det ger de ogsaa nok, det er jo det, de er til. Men Venstre anerkender ikke Forliget. Venstres Standpunkt er, at man ikke søger Konflikten, men heller ikke viger for den. Der er ingen Ret og heller ikke den fjærneste Grund til at tvivle om, at Venstre vil handle i Overensstemmelse med dette Standpunkt. Der er det saa meget mindre efter den sidste Samling, hvor Venstre med ligesaa megen Fasthed som Forstand har handlet netop paa dette Grundlag.

Men saa er det ogsaa kun et Tidsspørgsmaal, naar Provisoriet kommer. Tro kun ikke dem, der fortæller, at de har rammet en Pæl igennem det. Den Pæl kender vi, det er jo Pælen fra 1877, og det er de samme Folk, der har rammet den ned denne Gang, som ogsaa rammede Pælen gennem det første Provisorium.

Redaktør Lassen i Aalborg har nylig skrevet, at den sidste Samling er et Skridt henimod den næste Konflikt. Det er rigtigt. Hvert Aar, der gaar, bringer os et Aar nærmere til Provisoriet. Men naar Hr. Lassen tror, at det vilde hjælpe igen paa Afstanden, dersom vi i næste Samling fik nogle Love vedtaget, saa tvivler jeg meget paa det. Nogle hel- eller halvdaarlige Love ger vist hverken til eller fra. Det er ikke paa Lovene, Konflikten kommer, men paa Finansloven. De véd, at vi selv i sidste Samling paa de Lapperier, der da stod Tingene imellem, var paa Nippet til en Sprængning af Finansloven. Sammensmæalterne paa begge Sider var parate, i Virkeligheden var Sprængningen allerede vedtaget i Fællesudvalget, den strandede kun paa, at Godsejerne i Landstinget sagde sig fra, fordi de fandt, at det dog var for grove Løjer at stille et Provisorium op paa nogle faa Tusind Kroner til Militærudgifter. Men Berlingske Tidende, det vil sige Ministeriet, trak sig kun knurrende ud af den Affære med Løfte om, at det nok skulde komme en anden Gang, naturligvis naar der en anden Gang bliver et bedre Ben at koge Suppen paa.

Selv om vi imidlertid kunde forhale Konflikten ved at fordybe os i nogle gode Love, saa er det jo ikke Sagen. Vi skulde ikke forhale Konflikten, men forebygge den, gøre den umulig. Og her kommer jeg til det, jeg vil sige i Dag. Jeg vil sige baade til Venstre og Højre: Gør Ret om, hvad der skal ske, lad os faa Lov for, hvordan det gaar, naar Tingene stemmer imod hinanden. Saa bliver der ingen Konflikt, men uden det er Konflikten for eller senere uundgaaelig. Det er min fikse Idé. De véd, at Agrarerne og Folk, der har samme Forstand som de, betragter det som en slags Forrykthed, at der er Mænd, der uafsladelig taler om Forfatningen og ikke bryder sig om at tale om Andet, ikke en Gang om Profiten. Men det faar ikke hjælpe. Et Folk, der har haft en Forfatning og ikke længer har nogen, er kun fornuftigt og oplyst i samme Grad som dets Tanker og Arbejde samler sig om at faa en Forfatning igen. Selv fra et rent Partistandpunkt er der for begge Partier Grunde nok til at søge Forfatningen genoprettet.

Lad os først vende os til Venstre! At Venstre ikke viger for Konflikten er baade hæderligt og forstandigt, men vi bør ogsaa tænke paa, hvad vi gør, naar vi saa faar den. Man vil naturligvis sige: Vi holder ud, vi ger det bedre end for rige Gang, vi bliver ved, indtil vore Modstandere giver for tabt og bøjer sig for Retten. Det forstaar sig, der er ikke Andet at sige. Men er De ogsaa ganske sikre paa, at det sker? Venstre er ikke altid saa sejgt, som man siger. Vi var ikke meget sejge i 1866. Vi holdt heller ikke ud i 1877 ved det første Provisorium, det varede fra April til November, saa var vi færdige til at gaa paa Forlig. Denne

sidste Gang holdt det fra 1885 til 1890; thi i Virkeligheden er Forliget fra 1890, skønt det først formelt blev færdigt 1894. Det var i Sukkeret og Øllet, jeg sagde Dem det og jeg sagde ogsaa, at det vilde blive, som det blev, men skønt vi var tilstrækkeligt advaret, holdt vi dog ikke ud. I 1885 havde vi noget at løbe paa, vi var de tre Fjerdedele af Folketinget; selv om vi mistede en Snes Stykker, kunde vi dog holde Stand med dem, der var tilbage. Nu er vi kun et Par Stemmer over Halvdelen, og er Bonden end aldrig saa seje, der bliver dog altid Raad for syv vise Bønder, naar det kan gøre det. Vi staa svagere i Tal end i 1885, men vi staa ogsaa svagere i Sag. Den Gang var Provisoriet endnu en ny og tvivlsom Ting, fuld af Usikkerhed og Fare. Højre havde ingen klar Forestilling om, hvordan man kom i Land igen efter en saadan Sejlads og Venstre var sikker paa, at Højre aldrig slap levende fra det. Nu er jeg bange for, at det vil forekomme Højre mere simpelt. Det gaar naturligvis ligesom forrige Gang, det gaar nogle Aar, saa gaar det over igen og bliver lovligt og saa er vi lige gode Venner for det. Helt usandsynligt er det heller næppe, at Erindringen om forrige Gang kunde virke noget slappende paa Venstres Standhaftighed. Alt i Alt synes det mig nok saa forsigtigt fra et Venstrestandpunkt at forebygge Konflikten som at gaa den imøde med mandig Fasthed, skønt mandig Fasthed naturligvis ikke er at foragte.

Maaske vil man indvende, at en Genoprettelse af Forfatningen saa øjensynligt er til Venstres Fordel, at det er rent taabeligt at vente nogen Bistand hertil fra Højre. Alligevel holder jeg som Venstremand paa Forfatningen. Det er klædeligt for et stort politisk Parti at have et Standpunkt i den Sag, som dog altid bliver Hovedsagen. Og det er en Styrke baade overfor Venner og Fjender at kunne sige: Herpaa staa vi, heri forlanger vi Støtte og her vil vi bekæmpes. Naar Konflikten kommer, har vi ogsaa saaledes bedst Udsigt til at slippe vel igennem den. Hvorfor skal Højre have Lov til at varme sine gamle Fraser op fra det forrige Provisorium om Parlamentarisme, om Kongens Ret og om Landstingets Ret, naar vort Standpunkt og hele Kampens Genstand dog er den langt simplere, der udtrykkes i disse Ord: «Vi vil blive ved de gamle Love, indtil vi enes om nogle ny, vi vil holde os til de givne Bevillinger, indtil der gives nogle andre eller flere». Eller endnu kortere: «Vi vil ikke at Ministrene tager selv». Naar Højre tvinges til aabenlyst at rette sit Angreb paa Tokammersystemet og til at benægte og bestride den Overenskomstens Nødvendighed, som har været Feltraabet og Trossætningen for Partiets menige Medlemmer i alle disse Aar, saa vil Delingslinjen blive en anden end under det sidste Provisorium og den tykke Ende vil tilfalde Venstre.

Men ogsaa for Højre er der gode Grunde til at foretrække Loven for Æventyret. Det er sandt, at Højre sejrede ud over alle Grænser og ud over alle Grænser og ud over al rimelig Forventning. Men det var dog en Sejr ikke ved egen Snildhed og Kraft, men ved Frafald og Forræderi i Modstandernes Rækker. Og selv efter en saa uhyre Amputation, som Overløbernes Frafald var, stod Venstre allerede ved det første Valg igen med et Flertal i Folketinget. Det kunde vel bringe en Højremand til at tænke paa Livets Usikkerhed og Lykkens Omskiftelighed. Nu véd jeg vel, at Tanken om, at Venstre kunde komme ovenpaa og maale Højre med dets egen Skæppe, ikke gør noget stor Indtryk paa Højre. Det sker aldrig, mener de fleste. Den Del af Højre, for hvilken Mad- og Magtstrævet er Kærnen i Politik og Griskheden efter Embeder, Stillinger og Profit af Statskassen den hele Drivfjeder, bryder sig kun lidt om en Fremtid, hvor Regeringen ikke længer er Højre. Naar Regeringen falder, er Alt faldet, og saa er Resten dem ligegyldig. Men der er andre Højremænd, som ikke anser deres Sag for tabt, fordi de taber Ministeriet. De vil ogsaa som Opposition fægte for deres Sag og fægte sig frem igen til Regeringen, og for dem er det ikke ligegyldigt, om de skal levere deres Slag paa en sikker Retsgrund eller mod enevældige, ved ingen Lov og Regel bundne Modstandere. Hvorfor skulde Venstre ikke kunne komme overens med dem?

Mere Vægt lægger jeg dog paa, at Højre og Højre er to Ting eller maaske snarere tre. Dersom Frygten for, at Venstre skal sette sig paa deres Nakke ikke er stor, saa ligger det desto nærmere for hver enkelt Retning, at den kan faa sine egne gode Venner og Navnefæller paa Nakken, og det er maaske ikke synderlig mere behageligt end at faa Venstre over sig. Ikke mindst i de allersidste Dage rører der sig Følelser i Højre, som ikke er uimodtagelige for Betragtninger af denne Art.

Det bliver heller næppe let for Højre at finde den Begejstringens Kilde, som skal bære den næste Konflikt. Militarismen trekker ikke noget stort Læs. Højre fik sin Fæstning, men den Politik, der skulde bygges paa Festningen, blev til Vrøvl allerede ved selve Forliget. Højre har anlagt en meget prægtig og bekostelig Vej, men hverken det selv eller andre tør eller kan køre paa den. Hele Færdslen gaar ad Venstres tarvelige og beskedne Sognevej, og der træffer man ikke blot Bøndervognene; men ogsaa Højres Køretøjer drejer mere og mere ind paa den Vej. Der er ikke én Politiker i Højre med nogen Forstand paa Stemninger og Tilstande i Landet, der vilde vove en Knap i sin Trøje, end sige selve Trøjen, paa det Løsen: «Fremad for noget mere Krigsvæsen.»

Og Højres andet store Kort, Kongens Ret til frit at vælge Ministre, har ikke mere Udsigt til at tage Stik hjem. Siden Hr. Estrups Afgang er der ikke meget at gøre ud af Kongens Ret. Der var ikke noget meget Kongeligt hverken i Hr. Estrups Afskedigelse eller i Baron Reedtz-Thotts Udnævnelse. For hidsige Royalister var det en smuk Sag at sværme for Kongens Ret, men det vilde være for meget forlangt, at de skulde være lige saa hidsige for enhver Bande, der rotter sig sammen paa en Køkkentrappe om at indsætte og afsætte Ministre, uden at enten Kongen eller Folket har haft Bud efter dem.

Hvad enten man ser til Højre eller Venstre, synes der allerede i Partiernes Selvopholdelsesdrift at ligge stærke Tilskyndelser til at enes om en Fornyelse af det Retsgrundlag, der sprængtes ved Provisoriet. Noget bor man vel ogsaa kunne regne paa den Fællesfølelse i et Folk, der mærker Landets Skam som en Beskæmmelse for hvert enkelt af Landets Børn.

Det, vi behøver, er et Ministerium, der gør Forfatningssagen til sin alvorlige Opgave. Et Ministerium, der samler den fornødne Magt til at løse denne Opgave, vil ogsaa finde andre Formaal for sig og Midlerne til at fremme dem. Men et Ministerium, der lader haant om Forfatningen og om al virkelig Politik, vil næppe udrette noget Stort. Og det er heller ikke hverken at haabe eller ønske, at det skulde faa Held dertil. Det er nok, at vor Militærforfatning er vendt til en Karikatur, at vor statsretslige Tilstand er blevet et Ordsprog i Evropa, en ren Ulykke vilde det være, om ogsaa betydningsfulde Omraader af vor civile Lovgivning forkvakledes og forhutledes i umyndige og upaalidelige Hænder.

Det Ministerium, vi nu har, erklærer Politik for en Luksus, som vi ikke har Raad til. Det vilde dog være forhastet deraf at slutte, at Ministeriet ikke selv hengiver sig til denne Luksus. Naar Krokodillen ynksomst græder osv. Man erklærer sig for en Modstander af al Politik, naar Ens egen er af den Slags, at der ingen Fristelse er til at være den offentlig bekendt. Det er et Fif, Ministeriet har lært af Agrarerne. Og det er et brugeligt Fif overalt, hvor den personlige Politik og Profitpolitik skal smugles ind i Anskuelsernes og Programpolitikens Sted. Ministeriet har ingen Forfatningspolitik, dets Forfatning er Forliget og Provisoriet den 1ste Juni, mere Forfatning har Ministeriet ikke Brug for. Men dets Storpolitik er uforandret Sammensmølterpolitikken fra 1894, og dets nærmeste Statsformaal er at forberede det næste Valg for at kuldkastrer Valget af 9de April. Det er hertil, Ministeriet samler sine Tropper: Overløbere, Agrarer, Sammensmøltere, Navnet er ligegyldigt, Masken er gennemsigtig nok. Det er

Valget i Skanderborg, der er Mønstret og efter dette Mønster vil der blive virket, til vi naar April 1898, hvis Ministeriet lever saa længe.

Der er ingen Grund til at undres over Agrarernes Holdning, de har tilhørt Forliget og Forligets Ministerium fra Begyndelsen af. Deres egne Opfindelser er snart talte og endnu lettere vejede, men de har rapset nogle Brokker af Venstres Program, og med dem tror de at kunne ødelægge baade Venstre og Højre. Der skal kun være ét Parti, de agrariske Proprietærer, og Ministeriet Reedtz Thott skal være dets Profet. Lad os da haabe paa et Valg, hvor Højre vælger Sine og Venstre Sine og hvor Agrarerne bliver ene om at vælge de ministerielle Kandidater. Saa faar Ministeriet ikke saa mange, som det behøver, men netop saa mange, som det fortjener.

Jeg udbringer ikke noget Leve for Grundlovens Genoprettelse, thi jeg skønner, at den Sag er død under dette Ministerium og da rimeligvis for denne Valgperiode. Men pas paa de næste Valg! Vi naaede den 9de April at standse Skandalen, men om vi skal frem eller tilbage, det afgøres først næste Gang. Vi maa haabe, at der af dette Valg udgaar et ærligt Højre og et ærligt Venstre, det er de virkelige Modsætninger i vor Politik. Der vil altid være et Højre og et Venstre; thi der vil altid være Forskel paa dem, der vil frem, og dem, der vil holde igen eller tilbage. Det er den Partideling, der varer. Det andet er kun Modesager. De samler Tilløb i Dag, men i Morgen gaar de af Brug og i Overmorgen er der Ingen, der forstaar, at Folk gad løbe efter det Vrøvl. Et Leve for et godt Valg og en ærlig Politik, det er det bedste «Grundloven leve», jeg véd.

Kilde

Nielsen, Vilhelm, Edvard Brandes og Peter Nansen (1904): V. Hørup i skrift og tale. Udvalgte artikler og taler, Bind I-III. København: Gyldendal.

Kildetype

Dokumentation i bogværk

Tags

Grundlovstale

URI

<https://www.dansketaler.dk/tale/viggo-hoerups-grundlovstale-1896>